

5. 5. Člověk a společnost

5. 5. 1. Dějepis

Charakteristika vyučovacího předmětu

Obsahové vymezení předmětu

V rámci výuky dějepisu žák získává povědomí o jednotlivých významných geograficko-kulturních a politických dějinných epochách. Od počátku se zaměřuje především na kulturní a antropologické konstanty (vnímání světa, času a prostoru, náboženské rituály, podoba rodiny, forma státu a sociálního uspořádání, vztah k práci aj.) a jejich proměny. Předmět dále klade důraz podrobnější odlišení civilizací, kultur, významných epoch či vnitřního vývoje evropských i českých dějin, a následnou hlubší charakteristiku, porozumění jednotlivým historickým obdobím, komparaci a nalézání souvislostí a hodnocení. Žáci jsou vedeni k pochopení specifík historického vývoje české společnosti ve srovnání s jinými evropskými kulturami a světovými civilizacemi.

Ve výuce usilujeme o to, aby žák získával vědomosti samostatnou prací a z mnoha nezávislých zdrojů (encyklopedie, webové stránky, knihovny, odborná literatura) a se získanými vědomostmi dále tvůrčím způsobem pracoval, formuloval problémové otázky, porozuměl kauzalitě historických procesů, vymezil specifika významných regionů a historických období a zasadil události českých dějin do širších evropských souvislostí. U žáků prohlubujeme vědomí dějinné kontinuity a historické paměti, a zasahujeme historické procesy do multiperspektivy sociálních, politických, kulturních i hospodářských dějin.

Vedeme žáky ke komparaci a konfrontaci světových civilizací a kultur a jejich vývoje tak, aby se orientovali v současném pluralitním světě, seznamujeme je s procesem, v jehož průběhu se konstituovala politická kultura parlamentní demokracie, a vedeme k prohloubení občanských kompetencí. Součástí historického poznání žáků je též vědomí interpretativního charakteru historické vědy a kritické porovnání možných historických výkladů.

Časové vymezení předmětu

Předmět dějepis se vyučuje jako samostatný předmět ve všech ročnících II. stupně základní školy, v 6. až 9. ročníku má jednotnou dvouhodinovou dotaci.

třída	šestá	sedmá	osmá	devátá
dotace	2	2	2	2

Organizační vymezení předmětu

Při výuce dějepisu užíváme podle charakteru učiva a sledovaného vzdělávacího cíle následující formy a metody práce:

- běžná frontální výuka v kmenových třídách; výklad, demonstrace, řízený dialog, heuristický dialog
- individuální, individualizovaná a skupinová práce
- práce s počítačovými programy, projekce

- kritická práce s informacemi; vyhledávání, sběr, zpracování, třídění, komparace, prezentace; práce s odbornou a historickou literaturou, uměleckou literaturou historického zaměření, kulturními slovníky, dětskými encyklopediemi a historickým atlasem
- diskuse, reflexe
- metody kritického myšlení, volné psaní, párová diskuse, klíčová slova, diskusní pavučina, brainstorming, myšlenkové mapy, grafická schémata, I.N.S.E.R.T., pětílístek
- projekty na vybraná témata, domácí úlohy
- exkurze
- dramatické metody, didaktické hry

Výuka probíhá v kmenových třídách, v učebně informatiky, v družině a výjimečně v terénu. Nedílnou a povinnou součástí výuky jsou kulturně-historicko-tematické vycházky a návštěvy Vlastivědného muzea, Muzea umění, Arcidiecézního muzea a kulturních programů.

Možné evaluační nástroje

- pozorování žáka, rozhovor, dotazník, anketa
- analýza produktů žákovy činnosti – písemné práce, testy, projekty
- praktické výstupy, soutěže, přijímací řízení
- autoevaluace žáka

Mezipředmětové vztahy v rámci vzdělávací oblasti Člověk a společnost

Český, anglický, německý a francouzský jazyk: historie vývoje jazyka, historická beletrie, encyklopedická literatura, práce se sekundární literaturou, multikulturalita, slovní zásoba, reálie

Matematika: časová osa, číselky, číselné a slovní vyjádření, matematické a obecně kulturní kvantitativní symboly

Informatika: historie v elektronickém prostoru, tematicky zaměřené weby, vyhledávání a zpracování informací, výukové programy, příprava a prezentace samostatné práce

Občanská a rodinná výchova: významné osobnosti, památková péče, národnostní a sociální témata, protispolečenské jevy, konstituování evropské kultury, civilizace, morálky, slovní zásoba

Fyzika: významné osobnosti, historie oboru

Chemie: významné osobnosti, historie oboru

Přírodopis: vztah přírodních podmínek a kulturně-politického vývoje

Zeměpis: reálie, geografická, politická a historická mapa, vztah politicko-geografických souvislostí a historického vývoje, historická území, etnika a kulturní vývoj

Hudební výchova: kulturní období, umělecké slohy, základní civilizační okruhy, známé osobnosti, folklór

Výtvarná výchova: kulturní období, umělecké slohy a architektura, základní civilizační okruhy, známé osobnosti, folklór, projekty

Tělesná výchova: vztah historického období a kultury těla

Křesťanská výchova: jeden z pramenů evropské kultury a civilizace, kulturní období, tolerance a intolerance, velká světová náboženství, sekty

Průřezová témata:

Osobnostní a sociální výchova

Spolupráce, vzájemná pomoc, respektování odlišných názorů, charakteristika mravních postojů historických a současných osobností, smírné řešení konfliktních situací, studijní dovednosti ad.

Výchova demokratického občana

Orientace v otevřené občanské společnosti, vývoj lidských práv a svobod, interiorizace občanských hodnot, vědomí odpovědnosti za historické děje, argumentační, dialogické a prezentační dovednosti, charakteristika postojů a názorů, kritické myšlení, zaujetí vlastního stanoviska ad.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Porozumění odlišnostem mezi národy, porovnávání civilizací a kultur, vznik a řešení globálních problémů, racionální hledání kontinuity, odhalování myšlenkových stereotypů a předsudků ad.

Multikulturní výchova

Charakteristika evropských a světových kultur, respektování kulturního dědictví, postoj kritické otevřenosti, orientace v pluralitní společnosti, prevence vzniku intolerance, rasismu, xenofobie, šovinismu, uvědomění si dopadů verbálních i neverbálních projevů ad.

Enviromentální výchova

Dopad vývoje techniky na životní prostředí, vztah kultur a životního prostředí, vliv životního prostředí na vznik a vývoj jednotlivých civilizací a kultur, trvale udržitelný vývoj, vnímání života jako nejvyšší hodnoty ad.

Mediální výchova

Kritické hodnocení jednotlivých výkladů historických událostí, odhalování dezinterpretací a ideologicky zatížených manipulací, manipulace historických událostí současnými médii a politiky, výklad dějin jako součást filozofického či ideologického pohledu na historii, média jako zdroj informací ad.

Výchovné a vzdělávací strategie pro rozvíjení klíčových kompetencí žáků

Kompetence k učení

- posilujeme vztah k učení užíváním pozitivní motivace žáka
- podílíme se na rozvoji abstraktního a logického myšlení, vědomí kauzality a kontinuity
- pravidelně zařazujeme práci s informacemi (vyhledávání, třídění, komparace, nalézání souvislostí, kritické hodnocení, zobecnění)
- realizujeme práci s různými formami a obsahy textů jako základním nositelem informace; doplněním učebních textů jsou graficky zpracované informace, historické mapy, doprovodné ilustrace a encyklopedické příručky

- vybavujeme žáka sadou učebních nástrojů (např. dedukce, indukce, komparace, nalézání kauzality, kontinuity, abstrakce), vytváříme modelové sociální situace, učíme orientaci v reálném životě
- věnujeme se rozvíjení schopnosti autokorekce

Kompetence k řešení problému

- podporujeme vyvozování znalostí a řešení ze známých informací
- vedeme k analýze odborného nebo historického textu, kritickému posouzení obsahu, porovnávání jevů, zjištění shod, komparaci, třídění a zobecnění
- vedeme žáky k samostatnému řešení problému; spolu se žáky provádíme rozbor problému, vytváříme plán řešení, odhadujeme výsledky, dáváme prostor pro vyslovení různých hypotéz, volíme správný postup k řešení problematiky a vyhodnocujeme správnost výsledku vzhledem k zadání
- nabízíme dostatek příkladů vycházejících z reálného života a směřujících k praktické realizaci vědomostí, dovedností, postojů či postupů
- v rámci dramatických metod vytváříme typizované modelové situace
- rozvíjíme problematiku, v níž je žák schopen využívat vlastních zkušeností, úsudku a kreativitu
- vedeme k samostatnému uvažování a řešení problému či nalézání možných variant řešení
- dáváme prostor k aplikaci naučených vědomostí a známých postupů

Kompetence komunikativní

- vedeme k praktické verbální, neverbální i písemné komunikaci
- pracujeme se symbolickým jazykem, podporujeme získávání informací z grafů, map
- zařazujeme diskusní kroužky či besedy, autorské medailony, referáty, koreferáty
- nabízíme žákům různé způsoby získávání a využívání informací, rozličné informační a komunikační zdroje a prostředky, zaměřuje se na elektronické komunikační technologie
- rozvíjíme komunikaci odborným nebo historickým textem

Kompetence sociální a personální

- užíváme rozličné metody práce, mj. práci ve skupině, učíme vytváření a respektování pravidel týmové práce, učíme obsahu jednotlivých sociálních rolí
- uplatňujeme individuální přístup k talentovaným žákům a žákům se specifickými potřebami
- v rámci dramatických metod vytváříme typizované modelové historické a sociální situace

Kompetence občanské

- respektujeme věkové, intelektové, sociální a etnické zvláštnosti žáků
- podporujeme pozitivní postoje k uměleckým dílům, k ochraně kulturního dědictví a ocenění národních tradic
- aktivně zapojujeme žáky do kulturního dění účastí na kulturních akcích, popř. účastí na jejich organizování a účastí v soutěžích
- učíme respektovat přesvědčení druhých lidí, tolerovat rozličné občanské postoje a vnitřní hodnoty

Kompetence pracovní

- rozvíjíme u žáka smysl pro pravidelnou a adekvátní přípravu na výuku
- učíme dodržovat vymezená pravidla, plnit povinnosti a závazky
- využíváme znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých předmětech nebo oborech individuálního zájmu

V rámci předmětu dějepis nabízíme žákům následující soutěže a exkurze:

Soutěže: dějepisná olympiáda

Exkurze: historické centrum Olomouce, Okresní knihovna v Olomouci, Vědecká knihovna Olomouc, Arcidiecézní muzeum Olomouc, Státní okresní archiv

Projekty: rozličné formální a obsahové zaměření, Zmizelí sousedé (Židovské muzeum Praha), historická Olomouc